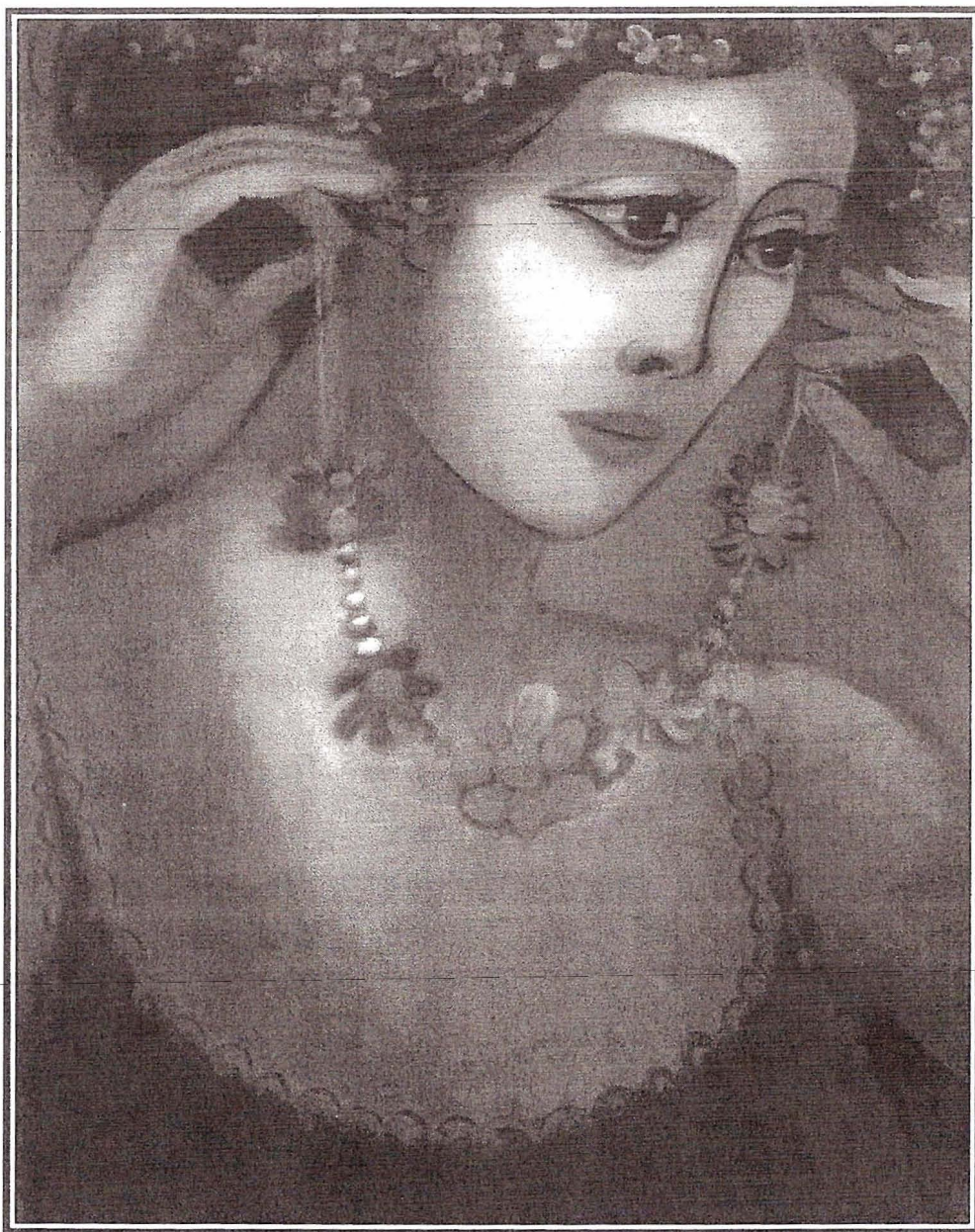

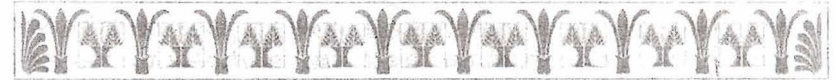
ΠΕΡΓΑΜΗΝΗ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

ΤΟΜΟΣ Α'

ΛΕΥΚΩΣΙΑ 2005

Ελπίδα Κεραυνού-Παπαηλιού

Αντιπρόεδρος Ακαδημαϊκών Υποθέσεων Πανεπιστημίου Κύπρου

ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΤΟΧΟΥ
ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΝΙΑΙΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ
ΧΩΡΟΥ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

1. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ
2.1 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

ο Μάρτιο του 2000, η Ευρωπαϊκή Ένωση έθεσε στη Λισσαβώνα το φιλόδοξο στρατηγικό στόχο όπως μέχρι το 2010 καταστεί η πιο ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία στον κόσμο, βασιζόμενη στη γνώση. Άμεσα σχετιζόμενη με την υλοποίηση του στρατηγικού στόχου της Λισσαβώνας, αποτελεί η ίδρυση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, επίσης το Μάρτιο του 2000, του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας (European Research Area) με απώτερο σκοπό την ενοποίηση δυνάμεων, μέσω συντονισμένων δράσεων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, διότι το κόστος της έρευνας συνεχώς αυξάνεται και πολλές ερευνητικές ανάγκες δεν μπορούν να ικανοποιηθούν αποδοτικά από κάθε χώρα ξεχωριστά. Δύο χρόνια αργότερα, το Μάρτιο του 2002, στη Βαρκελώνη, τέθηκε ο στόχος όπως μέχρι το 2010 οι δαπάνες για την έρευνα στην Ευρώπη αυξηθούν από το υφιστάμενο δύο στο τρία τοις εκατό του

Ομιλία που εκφωνήθηκε στο πλαίσιο της Τελετής Λήξης και Απονομής των Πιστοποιητικών Παρακολούθησης του Πρώτου Χρόνου Διαλέξεων του Ελεύθερου Πανεπιστημίου στη Λεμεσό που διοργανώθηκε από το Πανεπιστήμιο Κύπρου, το Δήμο Αμμοχώστου, τον Όμιλο Inner Wheel Αμμοχώστου, στην Αίθουσα Εκδηλώσεων της Τράπεζας Κύπρου στη Λεμεσό στις 25 Μαΐου 2004.

Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος, με το ένα τρίτο των δαπανών να προέρχεται από το δημόσιο τομέα και τα υπόλοιπα δύο τρίτα από ιδιωτικές επενδύσεις.

Τον Ιούνιο του 1999 είχε προηγηθεί των πιο πάνω γεγονότων η υπογραφή, από είκοσι εννέα ευρωπαϊκές χώρες, της Διακήρυξης της Bologna για τη δημιουργία του Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης (European Higher Education Area), επίσης μέχρι το 2010. Η ανάγκη για συμβατότητα, συγκρισιμότητα και ανταγωνιστικότητα στην ανώτατη εκπαίδευση προκύπτει από τις ανάγκες των φοιτητών, των οποίων η αυξανόμενη κινητικότητα απαιτεί αξιόπιστη και αντικειμενική πληροφόρηση αναφορικά με τα προσφερόμενα εκπαιδευτικά προγράμματα. Επιπλέον, μελλοντικοί εργοδότες εντός και εκτός της Ευρώπης χρειάζονται αξιόπιστη πληροφόρηση για το τι σημαίνει ένας τίτλος σπουδών από πρακτική άποψη. Συνεπώς, ένας ενιαίος ευρωπαϊκός κοινωνικοοικονομικός χώρος βαδίζει χέρι με χέρι με ένα Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης. Το Σεπτέμβριο του 2003, κατά την τελευταία Σύνοδο Κορυφής των Υπουργών Παιδείας, στο πλαίσιο της υλοποίησης της διαδικασίας της Bologna, ο αριθμός των χωρών που συμμετέχουν αυξήθηκε σε σαράντα.

Στο σχετικό ανακοινωθέν της Συνόδου του Βερολίνου τονίζεται το γεγονός ότι η δημιουργία του Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης και του Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας είναι οι δύο πυλώνες της Κοινωνίας της Γνώσης. Επιστημάνθηκε επίσης η σημασία των διδακτορικών προγραμμάτων, τα οποία αποτελούν το συνδετικό κρίκο ανάμεσα στον Ενιαίο Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης και τον Ενιαίο Χώρο Έρευνας. Τα διδακτορικά προγράμματα αποκτούν ακόμη μεγαλύτερη σημασία εν όψει του στόχου για σημαντικότερη αύξηση στον αριθμό ερευνητών στην Ευρώπη, μέχρι το 2010, συγκεκριμένα από τους υφιστάμενους έξι σε οκτώ ερευνητές, σε κάθε χίλια μέλη εργατικού δυναμικού.

Στο υπό εξέλιξη τοπίο της Ευρώπης, όπως είναι αντιληπτό, για την επίτευξη του στρατηγικού στόχου της Λισσαβώνας,

σημαίνοντα ρόλο έχουν τα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης. Η έρευνα και τεχνολογική ανάπτυξη αποτελούν κρίσιμες παραμέτρους για την οικονομική ανάπτυξη κάθε χώρας ξεχωριστά και ολόκληρης της Ευρώπης. Η επιστημονική έρευνα είναι συνυφασμένη με την πανεπιστημιακή δραστηριότητα, ενώ η ανώτατη εκπαίδευση στην ολότητά της, και υπό τη θεώρησή της ως δημόσιο αγαθό και δημόσια ευθύνη (όπως διατυπώνεται ρητά στο ανακοινωθέν της Συνόδου της Πράγας, το Μάιο του 2001, στο πλαίσιο της διαδικασίας της Bologna), αποτελεί κεντρική συνιστώσα για την πολιτισμική, πολιτική, κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη μίας χώρας.

2.2 ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Οι επιμέρους στόχοι της Ευρώπης για την εκπαίδευση εν γένει, μέχρι το 2010, συνοψίζονται ως εξής:

- Μείωση του ποσοστού των νέων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο από το υφιστάμενο είκοσι στο δέκα τοις εκατό. Στην Κύπρο ανάμεσα στα άτομα ηλικίας δέκα οκτώ έως είκοσι τεσσάρων ετών, δέκα τέσσερα τοις εκατό έχουν εγκαταλείψει πρόωρα το σχολείο (10.2% των γυναικών και 18.8% των ανδρών).
- Αύξηση κατά δέκα πέντε τοις εκατό του αριθμού των σπουδαστών στους τομείς των θετικών επιστημών και τεχνολογικών σπουδών και μείωση των ανισοτήτων μεταξύ ανδρών και γυναικών. Στην Κύπρο μόνο 17.7% των ατόμων που επιδιώκουν ανώτατη εκπαίδευση, σπουδάζουν σε αυτούς τους τομείς (30.1% των ανδρών και μόνο 8.7% των γυναικών).
- Αύξηση του ποσοστού ατόμων που ολοκληρώνει ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, από το υφιστάμενο 78.85% στο 85%. Στην Κύπρο αυτός ο στόχος ικανοποιείται ήδη, αφού ανάμεσα στα άτομα ηλικίας είκοσι δύο ετών, 86.8% έχουν ολοκληρώσει ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Μείωση του αναλφαριθμητισμού. Συγκεκριμένα, μείωση κατά είκοσι τοις εκατό του ποσοστού των νέων ηλικίας κάτω

των δέκα πέντε ετών που δεν αποκτούν τις βασικές δεξιότητες.

- Ίσες ευκαιρίες στην ανώτατη εκπαίδευση, επισημαίνοντας ότι και η ανώτατη εκπαίδευση είναι πρωτίστως δημόσιο αγαθό και δημόσια ευθύνη. Αυτό συνεπάγεται διευρυμένη ή ακόμη και ελεύθερη πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση.
- Αύξηση στο 12.5%, από το υφιστάμενο 7.9%, του ποσοστού συμμετοχής των ενηλίκων στη συνεχή εκπαίδευση. Στην Κύπρο 3.7% των ενηλίκων (3.8% των γυναικών και 3.6% των ανδρών) είχαν συμμετοχή σε προγράμματα διαβίου μάθησης.

2 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΕΝΙΑΙΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

2.1 ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΝΟΙΕΣ ΤΗΣ BOLOGNA

Οι έξι αρχικοί στόχοι της διαδικασίας της Bologna είναι: α. η υιοθέτηση ενός συστήματος τίτλων σπουδών ευκόλως αναγνώσιμων και συγκρίσιμων, β. η υιοθέτηση ενός συστήματος που θα στηρίζεται σε δύο βασικούς κύκλους σπουδών, γ. η καθιέρωση ενός συστήματος πιστωτικών μονάδων, δ. η προώθηση της κινητικότητας, ε. η προώθηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας για τη διασφάλιση της ποιότητας, και στ. η προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στην ανώτατη εκπαίδευση.

2.2 Η ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Η ποιότητα είναι η κεντρική συνιστώσα του πακέτου μεταρρυθμίσεων της διαδικασίας της Bologna. Οι χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης καλούνται να στηρίξουν και να δημιουργήσουν συστήματα για τη διασφάλιση και πιστοποίηση ποιότητας και να ενθαρρύνουν τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τους σχετικούς φορείς να συνεργαστούν και να ανταλλάξουν εμπειρίες σε αυτό το θέμα [11-14]. Είναι επίσης σημαντικό να κατοχυρώνεται η ανεξαρτησία και αυτονομία του κάθε εθνικού φορέα διασφάλισης και πιστοποίησης ποιότητας.

Η διασφάλιση και πιστοποίηση ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι υψίστης σημασίας για πλείστους λόγους,

όπως, για παράδειγμα, αριστεία στα πανεπιστήμια, δημόσια δαπάνη και λογοδότηση, επέκταση της πλειοψηφίας των συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης, ανάγκη για ικανοποίηση των αναγκών της αγοράς εργασίας, προώθηση της κινητικότητας, και αναγνώριση τίτλων σπουδών. Επομένως, τα πανεπιστήμια θα πρέπει να προσφέρουν ποιοτική εκπαίδευση και θα πρέπει να διεξάγουν επιστημονική έρευνα υψηλής στάθμης.

Οι κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ότι κάθε χώρα-μέλος θα πρέπει να έχει ως άμεση προτεραιότητα τη θέσπιση μηχανισμών διασφάλισης και πιστοποίησης ποιότητας σε εθνικό επίπεδο. Οι εθνικοί φορείς που θα είναι υπεύθυνοι για τη λειτουργία των μηχανισμών αυτών θα συντονίζονται και θα αξιολογούνται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης (μετααξιολόγηση, δηλαδή αξιολόγηση των φορέων αξιολόγησης), ούτως ώστε να υπάρχουν αξιόπιστοι και συγκρίσιμοι μηχανισμοί πιστοποίησης ποιότητας σε όλη την Ευρώπη. Παράλληλα, είναι ευθύνη του κάθε ιδρύματος να δημιουργήσει εσωτερικούς μηχανισμούς αυτοαξιολόγησης και πιστοποίησης ποιότητας, σε συνεχή βάση, και συνεπώς να καλλιεργήσει μία κουλτούρα ως προς το θέμα της ποιότητας (quality culture) σε σχέση με όλες του τις δραστηριότητες.

Στο ανακοινωθέν της Συνόδου του Βερολίνου (19 Σεπτεμβρίου 2003) αναφέρονται τα εξής:

- “By 2005 national quality assurance systems should include:
- A definition of the responsibilities of the bodies and institutions involved.
 - Evaluation of programmes or institutions, including internal assessment, external review, participation of students and the publication of results.
 - A system of accreditation, certification or comparable procedures.
 - International participation, co-operation and networking.”

Στο ανακοινωθέν του Βερολίνου περιλαμβάνονται και οι ακόλουθες ενέργειες για την κάθε χώρα που συμμετέχει στη διαδικασία της Bologna:

– Μέχρι το 2005 θα πρέπει να έχει αρχίσει η υλοποίηση του συστήματος δύο κύκλων σπουδών.

– Σε κάθε άτομο που αποφοιτά το 2005 και μετά, θα πρέπει να χορηγείται αυτόματα, δωρεάν, και σε μία ευρέως διαδεδομένη ευρωπαϊκή γλώσσα, το Παράρτημα Διπλώματος.

Παράλληλα, αποφασίσθηκε να συμπεριληφθεί στη διαδικασία το διδακτορικό επίπεδο ως ο τρίτος κύκλος σπουδών και διατυπώθηκε ότι η έρευνα θα πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των εκπαιδευτικών συστημάτων της Ευρώπης. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να υπάρχουν στενοί δεσμοί ανάμεσα στον Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης και τον Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας.

Κατά την επόμενη σύνοδο των Υπουργών Παιδείας στο Bergen της Νορβηγίας, το Μάιο του 2005, οι Υπουργοί θα πρέπει να καταθέσουν λεπτομερείς εκθέσεις αναφορικά με την πρόοδο ως προς την υλοποίηση των άμεσων προτεραιοτήτων, δηλαδή τη διασφάλιση και πιστοποίηση ποιότητας, το σύστημα δύο κύκλων και την αναγνώριση τίτλων και περιόδων σπουδών.

2.3 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΣΩΡΕΥΣΗΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ

Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Μεταφοράς και Συσσωρεύσης Πιστωτικών Μονάδων (European Credit Transfer and Accumulation System – ECTS) και το Παράρτημα Διπλώματος (Diploma Supplement – DS) αποτελούν κεντρικές συνιστώσες της όλης φιλοσοφίας της ενοποίησης των συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης στην Ευρώπη, με στόχο την επίτευξη συμβατότητας και συγκρισιμότητας, μέσω της διαφάνειας και της ποιότητας. Μόνο έτσι θα επιτευχθεί η προσδοκώμενη αμοιβαία αναγνώριση περιόδων και τίτλων σπουδών.

Οι βασικές πρόνοιες του ECTS είναι οι εξής:

- Ένα ακαδημαϊκό έτος περιλαμβάνει εξήντα πιστωτικές μονάδες.
- Η διάρκεια ενός ακαδημαϊκού έτους κυμαίνεται από τριάντα έξι έως σαράντα εβδομάδες.
- Οι πιστωτικές μονάδες για ένα μάθημα αντιπροσωπεύουν

το μέσο φόρτο εργασίας του διδασκόμενου για την ικανοποίηση των μαθησιακών στόχων του μαθήματος. Μία πιστωτική μονάδα αντιπροσωπεύει είκοσι πέντε έως τριάντα ώρες εργασίας. Σημειώνεται ότι ο φόρτος εργασίας καλύπτει όλα όσα αφορούν το μάθημα, δηλαδή διαλέξεις, μελέτη, εκπόνηση εργασιών, εργαστηριακή ή άλλη εξάσκηση, φροντιστήρια, εξετάσεις.

- Οι πιστωτικές μονάδες για ένα προπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών κυμαίνονται από εκατό ογδόντα έως διακόσιες σαράντα. Αυτή η ρύθμιση καλύπτει τριετή (εκατό ογδόντα μονάδες) και τετραετή προγράμματα (διακόσιες σαράντα μονάδες).
- Ως προς τα μεταπτυχιακά προγράμματα επιπέδου Μάστερ, είναι γενικά αποδεκτό ότι ένα τέτοιο πρόγραμμα θα πρέπει να αποτελείται από ενενήντα έως εκατό είκοσι πιστωτικές μονάδες, με την παραδοχή ότι φοιτητές μπορούν να απαλλαγούν από κάποιες από αυτές τις μονάδες με βάση τις προηγούμενες σπουδές τους. Στο πλαίσιο του νέου Προγράμματος Erasmus Mundus (βλέπε παρακάτω), το φάσμα των πιστωτικών μονάδων κυμαίνεται από εξήντα έως εκατό είκοσι.
- Επί του παρόντος δεν γίνεται κανένας σαφής προσδιορισμός, σε σχέση με πιστωτικές μονάδες, αναφορικά με διδακτορικά προγράμματα, αφού εξάλλου ο τρίτος κύκλος σπουδών έχει μόλις πρόσφατα ενταχθεί στη διαδικασία της Bologna (βλέπε πιο πάνω).

Η ευρύτερη φιλοσοφία του συστήματος ECTS είναι «επικέντρωση στο διδασκόμενο και όχι στο διδάσκοντα». Η θεώρηση ενός προγράμματος σπουδών από τη σκοπιά του διδάσκοντος οδηγεί στο ερώτημα «Τι θα πρέπει να μάθει ο φοιτητής;», ενώ η θεώρηση του προγράμματος από τη σκοπιά του διδασκόμενου οδηγεί στο ερώτημα «Τι είναι εφικτό να μάθει ο φοιτητής σε δεδομένη χρονική περίοδο;», προσδίδοντας έτσι μεγαλύτερη σημασία σε πιθανά εμπόδια κατά τη διαδικασία μάθησης.

Όμως, οι πιστωτικές μονάδες, όπου η πιστωτική μονάδα

αποτελεί τη βασική μονάδα μέτρησης του φόρτου εργασίας του διδασκομένου, δεν αρκούν από μόνες τους. Επιπλέον, χρειάζονται:

- Διάκριση επιπέδων ανάμεσα στους κύκλους σπουδών.
- Μαθησιακοί στόχοι (learning outcomes), οι οποίοι παρέχουν σύγκλιση σε υψηλό επίπεδο.
- Κατηγοριοποίηση μαθημάτων ως προς το επίπεδο και το είδος.

Η ομάδα Tuning ορίζει τους μαθησιακούς στόχους ως εξής: «Το σύνολο ικανοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της γνώσης, της κατανόησης και των δεξιοτήτων, που ένας διδασκόμενος αναμένεται να γνωρίζει/κατακτά/επιδεικνύει με την ολοκλήρωση της διεργασίας της μάθησής του. Οι ικανότητες διαχωρίζονται σε γενικευμένες ικανότητες, οι οποίες θεωρητικά είναι ανεξάρτητες από το γνωστικό πεδίο, και ικανότητες που σχετίζονται με το γνωστικό πεδίο».

Συνεπώς, η διάκριση επιπέδων ανάμεσα στους κύκλους σπουδών που προνοεί η διαδικασία της Bologna, και συγκεκριμένα ανάμεσα στον πρώτο κύκλο (πτυχιακά προγράμματα) και το δεύτερο κύκλο (μεταπτυχιακά προγράμματα επιπέδου Μάστερ), μπορεί να προσδιοριστεί μέσω γενικευμένων μαθησιακών στόχων. Η ομάδα Tuning και άλλες ομάδες έχουν ήδη υποβάλει σχετικές εισηγήσεις. Επιπρόσθετα, διάφορες ειδικές επιτροπές, στο πλαίσιο των εργασιών του προγράμματος Tuning, έχουν ασχοληθεί με τη διατύπωση γενικών μαθησιακών στόχων για προπτυχιακά προγράμματα σε διάφορα γνωστικά αντικείμενα. Ως προς τα μαθήματα που απαρτίζουν ένα πρόγραμμα, το καθένα θα έχει τους δικούς του επιμέρους μαθησιακούς στόχους, τις πιστωτικές μονάδες που αναλογούν στο μάθημα, αναλυτική τεκμηρίωση του μαθήματος (διαλέξεις, φροντιστήρια, εργαστήρια, εργασίες, εξετάσεις κ.λπ. και το φόρτο εργασίας που τους αντιστοιχεί), καθώς επίσης τους τρόπους αξιολόγησής του για την πιστοποίηση της επίτευξης των μαθησιακών του στόχων, και συνεπώς τη συσχέτιση των τρόπων αξιολόγησής με τους μαθησιακούς στόχους.

2.4 ΔΙΑΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Τα διαπανεπιστημιακά προγράμματα θεωρούνται ο «καταλύτης» της ενιαιοποίησης των ευρωπαϊκών συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης. Αυτό νοουμένου ότι θα τύχουν ουσιαστικής στήριξης σε εθνικό και ιδρυματικό επίπεδο, και θα ενταχθούν ως αναπόσπαστο μέρος του στρατηγικού προγραμματισμού των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης. Μέσω αυτών των προγραμμάτων θα μπορεί να προωθηθεί η ραγδαία υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων της διαδικασίας της Bologna, αναφορικά με την επίτευξη συγκρίσιμων εκπαιδευτικών δομών, την αναγνώριση τίτλων σπουδών, την προώθηση της ευρωπαϊκής διάστασης στη διασφάλιση ποιότητας και τη χρήση του ECTS/DS. Τα οφέλη από αυτά τα προγράμματα είναι τεράστια, τόσο για τους διδασκόμενους όσο και για τους διδάσκοντες. Παράλληλα, όμως, προκύπτουν και σοβαρές δυσκολίες, κυρίως λόγω του αυξημένου κόστους που συνεπάγεται η ανάπτυξη των προγραμμάτων αυτών και η συμμετοχή σε αυτά, ως αποτέλεσμα της αυξημένης κινητικότητας των σπουδαστών και διδασκόντων. Αυτά τα προγράμματα δεν θα πρέπει να καταλήξουν σε προγράμματα για τους λίγους και τους έχοντες.

Ιδιαίτερα, όσο αφορά την πρώτη συστηματική προσπάθεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εδραίωση και προώθηση των διαπανεπιστημιακών προγραμμάτων μέσω του προγράμματος Erasmus Mundus, για διαπανεπιστημιακά προγράμματα επιπέδου Μάστερ (European Masters), η Ευρώπη εναποθέτει πολλές ελπίδες στην επιτυχία του προγράμματος αυτού. Όχι μόνο για τον καταλυτικό του ρόλο ως προς την επιδιωκόμενη ενιαιοποίηση αλλά και για την προώθηση της ευρωπαϊκής ανώτατης εκπαίδευσης πέραν των συνόρων της Ευρώπης, ανά το παγκόσμιο, κυρίως στην Αμερική, Καναδά και Ασία, όπου κρίνεται ότι υπάρχουν μεγάλες ευκαιρίες για αξιοποίηση (εξάλλου Mundus σημαίνει World). Η Ευρώπη φιλοδοξεί ότι το πρόγραμμα Erasmus Mundus θα καταστεί κάτι ανάλογο με το πρόγραμμα Fulbright της Αμερικής. Είναι γι' αυτό το λόγο που το πρόγραμμα προνοεί ουσιαστική χρηματοδότηση για τους

σπουδαστές και τους διδάσκοντες από τις τρίτες χώρες (οι προσφερόμενες υποτροφίες είναι συγκρίσιμες με τις αντίστοιχες του προγράμματος Fulbright), ενώ για τους Ευρωπαίους φοιτητές και διδάσκοντες η χρηματοδότηση της κινητικότητάς τους παραμένει στο πλαίσιο του προγράμματος Socrates/Erasmus και συνεπώς κυμαίνεται σε πολύ πιο χαμηλά όρια. Αυτή είναι και μία από τις σοβαρές αδυναμίες του προγράμματος, η άνιση δηλαδή μεταχείριση των Ευρωπαίων έναντι των μη Ευρωπαίων φοιτητών, σύμφωνα με μία έκθεση του ΕΥΑ για τα διαπανεπιστημιακά μεταπτυχιακά προγράμματα.

Το πρόγραμμα Erasmus Mundus καλύπτει την περίοδο 2004-2008 και υπολογίζεται ότι κάθε χρόνο θα επιλέγονται είκοσι νέα προγράμματα. Κάθε πρόγραμμα θα πρέπει να αποτελεί από κοινού πρόγραμμα (joint programme) τουλάχιστον τριών ευρωπαϊκών ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης από τρεις διαφορετικές χώρες. Οι φοιτητές θα πρέπει να εκπονούν ουσιαστικό μέρος των σπουδών τους σε τουλάχιστο δύο από τα εταιρικά ιδρύματα. Στους αποφοίτους θα πρέπει να χορηγούνται από κοινού, διπλοί ή πολλαπλοί τίτλοι (joint, double, or multiple degrees). Όπως ήδη αναφέρθηκε, κεντρικό και αναγκαίο στοιχείο του όλου προγράμματος είναι η συμμετοχή σπουδαστών και επιστημόνων από τρίτες χώρες. Τέλος, η διασφάλιση και πιστοποίηση ποιότητας διαπανεπιστημιακών προγραμμάτων θεωρείται ότι αποτελεί ιδιαίτερη πρόκληση, με πολλά ανοικτά ερωτήματα επί του παρόντος.

2.5 ΟΦΕΛΗ/ΕΥΧΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΤΗΣ ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝΗΣ «ΕΝΙΑΙΟΠΟΙΗΣΗΣ»

Η επιδιωκόμενη εναρμόνιση και ενιαιοποίηση των ευρωπαϊκών συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης, στο βαθμό που μπορεί να επιτευχθεί μέχρι την καταληκτική ημερομηνία του 2010, αποτελεί μία πρόκληση που εμπεριέχει πλήθος ευκαιριών, οι οποίες θα πρέπει να αξιοποιηθούν στο μέγιστο δυνατό βαθμό, αλλά παράλληλα εγκυμονεί και κάποιους σοβαρούς κινδύνους, οι οποίοι θα πρέπει να εξουδετερωθούν.

Στα σημαντικά οφέλη/ευκαιρίες που απορρέουν από τη δια-

δικασία της Bologna μπορούν να συμπεριληφθούν τα εξής: α. συμβατά, ανταγωνιστικά και συγκρίσιμα εκπαιδευτικά συστήματα ανά την Ευρώπη, τα οποία διατηρούν παράλληλα τη δική τους κουλτούρα και διαφορετικότητα, και η χρήση εργαλείων όπως το ECTS και το Παράρτημα Διπλώματος, τα οποία προωθούν τη διαφάνεια και κατ' επέκταση την αμοιβαία αναγνώριση περιόδων και τίτλων σπουδών. β. διαπανεπιστημιακές συνεργασίες και ενοποίηση δυνάμεων. γ. κινητικότητα σπουδαστών, διδασκόντων και εργαζομένων. δ. αυξημένη αυτονομία των ιδρυμάτων και ταυτόχρονα αυξημένη λογοδότηση προς τον πολίτη, προσδίδοντας έτσι μεγαλύτερη διαφάνεια ως προς την αξιοποίηση των (κρατικών) πόρων. ε. ευέλικτες δομές φοίτησης με κέντρο βάρους το διδασκόμενο. στ. έλεγχος ποιότητας, με πλήρη διαφάνεια. ζ. διευρυμένη/ελεύθερη πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση και ρητή αναφορά στην ανώτατη εκπαίδευση ως δημόσιο αγαθό και δημόσια ευθύνη, και η. έμφαση στη διά βίου μάθηση και την απάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού, προς επίτευξη μίας κοινωνίας της γνώσης και μίας οικονομίας βασιζομένης στη γνώση. Συνεπώς, οι δύο λέξεις κλειδιά είναι «διαφάνεια» και «ποιότητα».

Οι σοβαροί κίνδυνοι που εγκυμονούν είναι: α. η ενδεχόμενη προσαρμογή των προσφερόμενων προγραμμάτων σπουδών στις άμεσες ανάγκες της αγοράς εργασίας και μόνο, και συνεπώς η κατάργηση/υποβάθμιση άλλων, μη εμπορικών, προγραμμάτων. β. γενικά η εμπορευματοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης σε παγκόσμια κλίμακα, με όλες τις αρνητικές συνέπειες ως προς την πολιτισμική και ανθρωπιστική πλευρά της εκπαίδευσης. γ. η εξάπλωση του φαινομένου του "franchising" κυρίως από μεγάλα ιδρύματα του εξωτερικού, καθώς επίσης άλλων μορφών «υπερκρατικής» εκπαίδευσης (transnational education). δ. η εξάπλωση της κινητικότητας προς εξυπηρέτηση ευκαιριακών σκοπών. ε. γενικά η εκδήλωση του φαινομένου της χιονοστιβάδας —κατακλυσμιαία, ταυτόχρονη, εξέλιξη πολλών πραγμάτων σε μικρό χρονικό διάστημα, χωρίς κατ' ανάγκη τους απαραίτητους πόρους ή με πλήρη επίγνωση όλων

των συνεπειών— η οποία, προς χάριν της αποφυγής τυχόν αποκλεισμού, καθίσταται αναπόφευκτη, και, συνεπώς, στ. η ανάπτυξη μίας κοινωνίας τεχνοοικονομικής γνώσης και εμπορεύσιμων δεξιοτήτων, η οποία θα στερείται βασικών ανθρώπινων αξιών.

2.6 ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΤΙΤΛΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Η προώθηση και υιοθέτηση κοινών προτύπων, κατευθυντήριων γραμμών και διαδικασιών ως προς τη διασφάλιση ποιότητας, σε σχέση με α. τους εσωτερικούς μηχανισμούς των πανεπιστημίων για τη διαχείριση/ενίσχυση της ποιότητας, β. την εξωτερική αξιολόγηση των πανεπιστημίων από εξωτερικούς ανεξάρτητους φορείς, και γ. την πιστοποίηση της αξιοπιστίας των φορέων αυτών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σίγουρα θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη ενός ιδρύματος ανώτατης εκπαίδευσης έναντι άλλων ιδρυμάτων, και μίας χώρας έναντι των πανεπιστημιακών συστημάτων άλλων χωρών, και αναμφίβολα θα συμβάλει στην αμοιβαία αναγνώριση τίτλων σπουδών.

Η επίτευξη αμοιβαίας εμπιστοσύνης ως προς την ποιότητα, θα συνιστούσε ουσιαστική αναγνώριση, έναντι οποιασδήποτε τυπικής αναγνώρισης, η οποία ρυθμίζεται μέσω νομοθεσιών ή της σύναψης διακρατικών συμφωνιών αμοιβαίας αναγνώρισης τίτλων σπουδών. Συνεπώς, αυτή θα πρέπει να είναι η επιδίωξη.

Τι συμβαίνει, όμως, με τους παλαιότερους τίτλους σπουδών, αυτούς που αποκτήθηκαν βάσει των παλαιότερων συστημάτων ανώτατης εκπαίδευσης στην Ευρώπη, πριν δηλαδή την προώθηση του στόχου της δημιουργίας του Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης; Στην πραγματικότητα, η μετάβαση από τα παλαιά συστήματα στα νέα συστήματα των διακριτών κύκλων σπουδών και των σαφώς προσδιορισμένων επιπέδων ανάμεσα στους κύκλους αυτούς, δεν γίνεται από τη μια μέρα στην άλλη. Συνεπώς για κάποιο χρονικό διάστημα, έστω και εάν τελικά επιτευχθεί πλήρως ο στόχος της ενιαιοποίησης, άτομα θα συνεχίσουν να αποφοιτούν και να αποκτούν τίτλους σπουδών, με βάση τα παλαιότερα συστήματα. Έτσι, οι

παλαιοί τίτλοι σπουδών θα πρέπει επίσης να ερμηνευθούν υπό το πρίσμα των νέων δεδομένων και να σημασιοδοτηθούν βάσει των προνοιών της Bologna, για να μπορεί να τύχουν της πέπουσας αναγνώρισης σε επίπεδο και περιεχόμενο (ισοτιμία και, ισοτιμία/αντιστοιχία). Η αναφορά αυτή γίνεται πρωτίστως σε σχέση με τα λεγόμενα «συνδυασμένα προγράμματα σπουδών» (integrated/combined programs), τα οποία οδηγούν απευθείας σε πρώτο καταληκτικό τίτλο επίπεδου Μάστερ. Τα προγράμματα αυτά συνήθως έχουν διάρκεια πέντε ή και περισσότερων ετών, και συνήθως αφορούν κλάδους της Μηχανικής. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου η διάρκειά τους είναι μόνο τέσσερα έτη. Σίγουρα δεν είναι όλα τα συνδυασμένα προγράμματα της ίδιας ποιότητας και επιπέδου. Τουλάχιστο, τώρα, μέσω της διαδικασίας της Bologna παρέχονται κάποιιο ποσοτικοί (ελάχιστος φόρτος εργασίας σε σχέση με ευρωπαϊκές πιστωτικές μονάδες) και ποιοτικοί (level indicators) δείκτες, βάσει των οποίων μπορούν να ερμηνευθούν από τους αρμόδιους εθνικούς φορείς (π.χ. Κυπριακό Συμβούλιο Αξιολόγησης Τίτλων Σπουδών στην Κύπρο) οι συνδυασμένοι αυτοί τίτλοι και να αποφασισθεί κατά πόσο ενδείκνυται να τους απονεμηθεί διπλή αναγνώριση.

Επιπρόσθετα, υπάρχουν διάφοροι ενδιάμεσοι τίτλοι, τόσο ακαδημαϊκοί όσο και καθαρά επαγγελματικοί. Κάποιοι από αυτούς τους τίτλους τοποθετούνται κάτω από τους τίτλους προγραμμάτων πρώτου κύκλου (shorter cycle degrees) και άλλοι ενδιάμεσα των τίτλων προγραμμάτων πρώτου και δεύτερου κύκλου, ή δεύτερου και τρίτου κύκλου. Οι προσβάσεις που παρέχουν αυτοί οι τίτλοι για περαιτέρω μόρφωση ή απασχόληση ποικίλλουν. Και πάλι η διαδικασία της Bologna μέσω του σαφούς προσδιορισμού των τριών βασικών κύκλων και των επιπέδων που συνδέονται με αυτούς, διευκολύνει την ερμηνεία των ενδιάμεσων τίτλων, διότι όντως παρέχεται ένα κοινό πλαίσιο ερμηνείας (interpretation context). Επιπρόσθετα, στη Σύνοδο του Βερολίνου οι Υπουργοί Παιδείας δεσμεύτηκαν να προωθήσουν τον προσδιορισμό του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Προσό-

ντων (European Qualifications Framework) σε σχέση με τον Ενιαίο Ευρωπαϊκό Χώρο Ανώτατης Εκπαίδευσης. Το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων αναμένεται να παρουσιασθεί κατά την επόμενη Σύνοδο στο Bergen της Νορβηγίας (Μάιος 2005) και θα αποτελέσει το μεταπλαίσιο για τη διατύπωση των ξεχωριστών Εθνικών Πλαισίων Προσόντων (National Qualifications Frameworks), τα οποία θα αποτελούν συγκεκριμενοποιήσεις του Ευρωπαϊκού Πλαισίου. Μία τέτοια εξέλιξη θα βοηθήσει αφάνταστα ως προς την αμοιβαία κατανόηση των διαφόρων τίτλων σπουδών και λοιπών προσόντων (όλοι θα μιλούν μία κοινή γλώσσα), και κατ' επέκταση θα διευκολύνει την αμοιβαία αναγνώρισή τους.

Τέλος, η τάση για διεθνοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης έχει οδηγήσει σε μία άνευ προηγουμένου αύξηση στην προσφορά προγραμμάτων σπουδών εξ αποστάσεως, τόσο με τη χρήση παραδοσιακών μεθόδων ανοικτής μάθησης όσο και σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό με τη χρήση της τεχνολογίας της πληροφορίας και των επικοινωνιών (Information Communication Technologies) και των σχετικών εργαλείων τηλεμάθησης. Παράλληλα, έχουν αναπτυχθεί και νέοι τύποι προγραμμάτων που προσφέρονται εξ αποστάσεως, για παράδειγμα προγράμματα που βασίζονται στο χώρο εργασίας του σπουδαστή (work-based learning). Όλες αυτές οι εξελίξεις είναι σίγουρα θεμιτές, διότι η απάλειψη των περιορισμών του χώρου και του χρόνου που οι παραδοσιακές μέθοδοι διδασκαλίας συνεπάγονται, δίνουν τη δυνατότητα σε περισσότερα άτομα να μορφωθούν σε ανώτερο επίπεδο και να αποκτήσουν τυπικούς τίτλους σπουδών. Υπάρχουν όμως και πολλοί κίνδυνοι, πρωτίστως η τάση για κερδοσκοπία και εκμετάλλευση των σπουδαστών. Επιπρόσθετα, η πιστοποίηση ποιότητας τέτοιων προγραμμάτων δεν είναι κατ' ανάγκη εύκολη υπόθεση και χρειάζεται μεγάλη προσοχή. Είναι πιο σοφό ένας να αντιμετωπίζει τέτοια προγράμματα με σκεπτικισμό παρά με καλοπιστία, εκτός και εάν προσφέρονται από ιδρύματα με οργανωμένες μονάδες και την κατάλληλη υποδομή για την προσφορά τέτοιων προγραμμάτων, και παράλληλα διασφαλίζεται η αξιοπιστία της αξιολόγη-

σης των σπουδαστών, οι οποίοι θα πρέπει να έχουν επαρκή επικοινωνία με τους διδάσκοντές τους, καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών τους. Γι' αυτό εξάλλου η Ευρώπη προβληματίζεται αναφορικά με την ανάπτυξη ειδικών διαδικασιών, ενδεχομένως μέσω δικτύων συνεργασίας των εθνικών φορέων διασφάλισης ποιότητας, ως προς την αξιολόγηση της ποιότητας τέτοιων υπερκρατικών προγραμμάτων (προγραμμάτων, δηλαδή, που προσφέρονται από ιδρύματα μίας χώρας για σπουδαστές που βρίσκονται σε άλλες χώρες). Δεν αρκεί να πιστοποιηθεί από το φορέα της χώρας που προσφέρει τα υπερκρατικά προγράμματα ότι η ποιότητά τους είναι επαρκής, για να τους απονεμηθεί αναγνωρισιμότητα από τους αρμόδιους φορείς των άλλων χωρών, που είναι οι αποδέκτες των προγραμμάτων αυτών. Η προσφορά εκπαιδευτικών προγραμμάτων, και μάλιστα πανεπιστημιακού επιπέδου προγραμμάτων, δεν μπορεί να ισοπεδώνεται με την προσφορά εμπορεύσιμων υπηρεσιών και συνεπώς δεν θα πρέπει να διέπεται από τους κανόνες του εμπορίου και του ανταγωνισμού. Γι' αυτό, εξάλλου, στην Ευρωπαϊκή Ένωση τα θέματα εκπαίδευσης διέπονται από την αρχή της επικουρικότητας.

Συνοψίζοντας, η δημιουργία του Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης, και συνεπώς η προώθηση της αλληλοκατανόησης και η υιοθέτηση κοινώς αποδεκτών κριτηρίων ποιότητας, διευκολύνει την αμοιβαία αναγνώριση τίτλων σπουδών, ενώ παράλληλα χρειάζεται προσοχή ως προς τις διάφορες μορφές υπερκρατικής εκπαίδευσης. Η χρήση εργαλείων τηλεμάθησης ενδείκνυται σε συνδυασμό με τις παραδοσιακές μεθόδους ή και αποκλειστικά, πρωτίστως για την προσφορά προγραμμάτων επιμόρφωσης (που δεν οδηγούν στην απονομή τυπικών τίτλων σπουδών/προσόντων), συμβάλλοντας έτσι ουσιαστικά στην προώθηση της δια βίου μάθησης.

2.7 ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

Η συμμετοχή της Κύπρου στη διαδικασία της Bologna σε μεγάλο βαθμό εξαρτάται από τις δράσεις του Πανεπιστημίου Κύ-

πρου, του μόνου ιδρύματος ανώτατης εκπαίδευσης που λειτουργεί, επί του παρόντος, στην Κύπρο.

Τον Ιούλιο του 2003, η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου πήρε τη σημαντική απόφαση για την εφαρμογή, σε όλα τα προγράμματα σπουδών, των προνοιών του συστήματος ECTS, τόσο ως συστήματος μεταφοράς αλλά πρωτίστως ως συστήματος συσώρευσης πιστώσεων. Αυτό συνιστά μία ριζική μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος του Πανεπιστημίου από διδασκαλοκεντρικό σε φοιτητοκεντρικό σύστημα προσανατολισμένο σε μαθησιακούς στόχους. Η μεταρρύθμιση αυτή, η οποία βρίσκεται τώρα σε εξέλιξη, δεν είναι κατ' ανάγκη εύκολο εγχείρημα, παρόλο που το Πανεπιστήμιο είχε από την αρχή θεσπίσει διακριτούς κύκλους σπουδών και είχε υιοθετήσει τη φιλοσοφία της συνεχούς αξιολόγησης. Επιπρόσθετα, βασική υποχρέωση κάθε διδάσκοντα είναι η γραπτή ενημέρωση των διδασκομένων ως προς το σκοπό και τους στόχους του μαθήματος, τις μεθόδους διδασκαλίας και τον τρόπο αξιολόγησης και βαθμολόγησης. Το ECTS, όμως, απαιτεί μεγαλύτερη λεπτομερειακή προσέγγιση και ανάλυση του απαιτούμενου φόρτου εργασίας του μέσου φοιτητή προς επίτευξη των συγκεκριμένων μαθησιακών στόχων. Φυσικά, η μεγαλύτερη δυσκολία στην επιχειρούμενη μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού μας συστήματος είναι η αντικατάσταση του υφιστάμενου συστήματος διδακτικών μονάδων, οι οποίες μετρούν χρόνο διδασκαλίας, με το σύστημα των ευρωπαϊκών πιστωτικών μονάδων, οι οποίες μετρούν συνολικό φόρτο εργασίας των διδασκομένων. Συνεπώς, όλοι οι σχετικοί Κανόνες Φοίτησης θα πρέπει να μετατραπούν.

Παράλληλα με την υιοθέτηση του ECTS, το Πανεπιστήμιο έχει αποφασίσει να αρχίσει τη χορήγηση του Παραρτήματος Διπλώματος. Το Παράρτημα έχει σχεδιαστεί και αναμένεται να χορηγηθεί για πρώτη φορά στους πτυχιούχους αποφοίτους του Πανεπιστημίου του 2004. Το Παράρτημα θα είναι προς το παρόν μόνο στην αγγλική γλώσσα. Το Παράρτημα Διπλώματος, του οποίου η χορήγηση είναι αλληλένδετη με την εφαρμογή του

ECTS, παρουσιάζει τις πιστώσεις που οδήγησαν στην απονομή του δεδομένου τίτλου και διάφορες συμπληρωματικές πληροφορίες. Επιπρόσθετα, παρουσιάζει το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας και τοποθετεί την κατηγορία του συγκεκριμένου προγράμματος σπουδών σε αυτό το πλαίσιο. Στην προκειμένη περίπτωση η περιγραφή του συστήματος ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης της Κύπρου ετοιμάστηκε από το Πανεπιστήμιο σε συνεργασία με το Κυπριακό Συμβούλιο Αξιολόγησης Τίτλων Σπουδών και το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Το τελευταίο έχει τώρα επίσημα υιοθετήσει την περιγραφή αυτή, η οποία θα πρέπει να επισυνάπτεται σε όλα τα Παραρτήματα Διπλώματος τα οποία χορηγούνται από ιδρύματα της Κύπρου. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι, όταν ετοιμασθούν τα Εθνικά Πλαίσια Προσόντων, η μορφή του Παραρτήματος Διπλώματος θα μπορεί να απλοποιηθεί, διότι η εν λόγω περιγραφή του συστήματος ανώτατης εκπαίδευσης θα πλεονάζει. Τέλος, στην παρούσα του μορφή, το Παράρτημα Διπλώματος εξηγεί τους τρόπους πρόσβασης στο συγκεκριμένο πρόγραμμα και τις προσβάσεις που παρέχει ο δεδομένος τίτλος σπουδών στον κάτοχό του για περαιτέρω σπουδές ή εργοδότηση.

Επιγραμματικά, άλλες δράσεις του Πανεπιστημίου Κύπρου αφορούν την προώθηση των διαπανεπιστημιακών προγραμμάτων σπουδών κυρίως σε μεταπτυχιακό επίπεδο —το σχετικό θεσμικό πλαίσιο έχει ετοιμασθεί— την ενίσχυση της κινητικότητας των φοιτητών και ενδεχομένως την προώθηση δράσεων για την προσέλκυση αριθμού ξένων φοιτητών από την Ευρώπη αλλά πρωτίστως από τρίτες χώρες. Αυτό συνεπάγεται την προσφορά προγραμμάτων σπουδών σε ξένες γλώσσες. Παράλληλα, το Κέντρο Επιστημονικής Επιμόρφωσης Αξιολόγησης και Ανάπτυξης ενισχύει τις δράσεις του αναφορικά με τη διάβιου μάθηση με την προσφορά περισσότερων προγραμμάτων επιμόρφωσης, τα οποία απευθύνονται σε ειδικές κατηγορίες ατόμων (εκπαιδευτικών μέσης εκπαίδευσης, αξιωματικών της Εθνικής Φρουράς, στελεχών τραπεζικών οργανισμών κ.λπ.) ή στο ευρύτερο κοινό. Η διάβιου μάθηση αποτελεί αναγκαία

προϋπόθεση για μία Κοινωνία της Γνώσης. Προωθείται επίσης η χρήση της τεχνολογίας της πληροφορίας και των επικοινωνιών στη διεργασία της διδασκαλίας και μάθησης. Τέλος, μελετάται η θεσμοθέτηση μηχανισμών στο πλαίσιο μίας ευρύτερης στρατηγικής του Πανεπιστημίου ως προς την εσωτερική διαχείριση της ποιότητας, στην έρευνα, τη διδασκαλία, τη διοίκηση κ.λπ., με σκοπό την αυτογνωσία και αυτοβελτίωση, ούτως ώστε να υπάρχει μία συνεχής βελτίωση της ποιότητας. Το Πανεπιστήμιο έχει επίσης υποβάλει προτάσεις προς την πολιτεία για τη δημιουργία Εθνικού Φορέα Πιστοποίησης Ποιότητας, αρμοδιότητα του οποίου θα είναι η εξωτερική αξιολόγηση ποιότητας όλων των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης της Κύπρου, κρατικών και ιδιωτικών.

3. ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΟΥ 2020

Ολοκληρώνεται η παρουσίαση με κάποιες καταρχήν προβλέψεις για την Ευρώπη του 2020 ως προς την ανώτατη εκπαίδευση, οι οποίες απορρέουν από τα προκαταρκτικά αποτελέσματα μίας έρευνας του Center for Higher Education Policy Studies του Πανεπιστημίου του Twente. Αυτές είναι:

– Το ογδόντα πέντε τοις εκατό των ατόμων που έλαβαν μέρος στο πρώτο στάδιο της έρευνας προβλέπουν ότι μέχρι το 2020 θα είναι εφικτή η συναίνεση ως προς τη δομή «τρία και δύο» για προγράμματα πρώτου και δευτέρου κύκλου. Το ίδιο ποσοστό θεωρεί αυτή την εξέλιξη επιθυμητή. Γεγονός είναι ότι η διαδικασία της Bologna δεν επιβάλλει αυτά τα χρονικά πλαίσια, παρόλο που αρχικά αυτή ήταν η πρόθεση. Προγράμματα πρώτου κύκλου κυμαίνονται από τρία έως τέσσερα ακαδημαϊκά έτη και προγράμματα δεύτερου κύκλου από ένα έως δύο έτη. Γεγονός είναι, όμως, ότι πολλές από τις χώρες που συμμετέχουν στη διαδικασία της Bologna έχουν επιβάλει το «τρία και δύο» μέσω εθνικής νομοθεσίας. Αυτό έμμεσα ασκεί πίεση και σε άλλες χώρες/ιδρύματα να το πράξουν για να ενισχύσουν την ανταγωνιστικότητά τους και να μην χάνουν

- τους καλύτερους φοιτητές σε άλλες χώρες/ ιδρύματα.
- Το 72% προβλέπουν ότι πέραν του τρία τοις εκατό του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος θα διατίθεται προς την έρευνα, την τεχνολογική ανάπτυξη και την καινοτομία. Το 95% θεωρούν επιθυμητή αυτή την εξέλιξη. Δυστυχώς, όμως, τα μέχρι τώρα στοιχεία δεν είναι τόσο ενθαρρυντικά, τουλάχιστο ως προς την επίτευξη του εν λόγω στρατηγικού στόχου μέχρι το 2010.
 - Το 75% προβλέπουν ότι τα ιδιωτικά ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης, τα οποία θα είναι πιστοποιημένα από αναγνωρισμένους φορείς πιστοποίησης, θα αντιμετωπίζονται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο όπως τα δημόσια ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης. Το 69% θεωρούν επιθυμητή μία τέτοια εξέλιξη.
 - Το 69% πιστεύουν ότι είναι απίθανο η Ευρωπαϊκή Ένωση να έχει ένα και μοναδικό κεντρικό γραφείο πιστοποίησης για την ανώτατη εκπαίδευση ως μέρος του ευρύτερου μηχανισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το 60% θα θεωρούσαν μία τέτοια, έστω και απίθανη εξέλιξη, ως μη επιθυμητή.
 - Το 53% το θεωρούν απίθανο, ενώ το 42% το θεωρούν πιθανό, ότι η ραγδαία ανάπτυξη στην προσφορά αποφοίτων θα υπερβεί κατά πολύ τις ανάγκες της κοινωνίας, με αποτέλεσμα να αυξηθεί κατακόρυφα η ανεργία αποφοίτων και η υπερ-εκπαίδευση. Το 91% θεωρούν ως ανεπιθύμητη μία τέτοια εξέλιξη.
 - Το 70% πιστεύουν ότι η επιλογή φοιτητών για προγράμματα πρώτου και δεύτερου κύκλου (και φυσικά για προγράμματα τρίτου κύκλου – απλώς η έρευνα αναφερόταν στους δύο πρώτους κύκλους, τα καθαρά διδακτικά προγράμματα, ενώ ο τρίτος κύκλος, τα διδακτορικά προγράμματα, εμπίπτουν κυρίως στην έρευνα παρά στην εκπαίδευση) θα αποτελεί αποκλειστικό δικαίωμα των ιδρυμάτων ανώτατης εκπαίδευσης σε κάθε χώρα της Ευρώπης. Το 68% θεωρούν επιθυμητή μία τέτοια εξέλιξη.

- Το 70% το θεωρούν απίθανο ότι μόνο ελάχιστα πανεπιστήμια θα έχουν ως μέρος της αποστολής τους, παρεμβάσεις κοινωνικής ή πολιτισμικής φύσεως. Το 92% θα θεωρούσαν μία τέτοια εξέλιξη ως μη επιθυμητή.

Τέλος, φαίνεται ότι λίγοι είναι αυτοί που θεωρούν ως πιθανό σενάριο την πλήρη επικράτηση των ισχυρότερων ως προς την προσφορά εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Με λίγα λόγια μία κατάσταση απόλυτης παγκοσμιοποίησης, όπου όλοι οι φοιτητές θα σπουδάζουν (οι πλείστοι εξ αποστάσεως με τη χρήση των νέων τεχνολογιών) σε ένα μικρό αριθμό ιδρυμάτων, τα οποία θα επικρατήσουν σε υπερ-κρατικό επίπεδο. Όντως ένα τέτοιο τρομαχτικό σενάριο, όσο επιστημονικής φαντασίας και να φαίνεται τώρα, δεν μπορεί να αποκλεισθεί, εάν υπερισχύσει η εμπορευματοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης και η εύκολη προσφορά τίτλων σπουδών, ακόμη και από πανεπιστήμια περιωπής. Οι σχετικές προσπάθειες είναι αισθητές και συνεχώς ενισχύονται. Η καλύτερη άμυνα έναντι τέτοιων προσπαθειών είναι η ενίσχυση της ποιότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κεραυνού-Παπαηλιού, Ε.. Το Εκπαιδευτικό Σύστημα του Πανεπιστημίου Κύπρου: ο βαθμός συμμόρφωσής του με τη Διακήρυξη της Bologna και μελλοντικές ενέργειες, Γραφείο Αντιπρύτανη Ακαδημαϊκών Υποθέσεων, Πανεπιστήμιο Κύπρου, Ιούλιος 2003 (http://noticeboard.ucy.ac.cy/vrectorofacaffairs/Bologna/System_of_Education_and_Bologna_Process.doc).
- Κλάδης, Δ.. Το Κοινό Ανακοινωθέν (Communique) των Υπουργών Παιδείας των Ευρωπαϊκών Χωρών στην Πράγα (19 Μαΐου 2001): Κείμενα - Σχόλια - Ανάλυση.
- Collis, B. - van der Wende (eds.), *Models of Technology and Change in Higher Education: An international comparative survey on the current and future use of ICT in Higher Education*, Centre for Higher Education Policy Studies, Dec 2002.
- Erasmus Mundus - Απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τη θέσπιση προγράμματος για την αύξηση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και για την προώθηση της διαπολιτισμικής κατανόησης μέσω της συνεργασίας με τρίτες χώρες (2004-2008), COM (2002) 401 τελικό.
- Developing Joint Masters Programmes for Europe: Results of the EUA Joint Masters Project*, March 2002 - Jan 2004, EUA Publications, 2004.
- Graz Reader: *EUA Convention of Higher Education Institutions - Strengthening the Role of Institutions*, May 2003.
- Graz Declaration: *Forward from Berlin - the role of universities* (<http://www.unige.ch/eua>).
- Gonzalez, J. - Wagenaar, R. (eds.), *Tuning Educational Structures in Europe: Final Report Phase One*, 2003.
- Investing efficiently in education and training: an imperative for Europe*, COM (2002) 779 final.
- «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010: Επείγουσα Ανάγκη Μεταρρυθμίσεων για να Επιτύχει η Στρατηγική της Λισσαβώνας». Κοινή ενδιάμεση έκθεση του Συμβουλίου και της Επιτροπής για την εφαρμογή του λεπτομερούς προγράμματος των επακόλουθων εργασιών σχετικά με τους στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη, 6236/04, COR 1, EDUC 32, Φεβρουάριος 2004.
- Quality Procedures in European Higher Education: An ENQA Survey*, The Danish Evaluation Institute, 2003.
- Tavenas, F., *Quality Assurance: A Reference System for Indicators and Evaluation Procedures*, EUA Publications, 2004.
- Haug, G., "Quality Assurance/Accreditation in the Emerging European Higher Education Area: a possible scenario for the future," *European Journal of Education* 38 (2003) 229-240.
- Report of the European Commission on the implementation of Council Recommendation 98/561/EC of 24 September 1998 on European cooperation in quality assurance in higher education*, April 2003.

The European eLearning Summit: extending educational opportunity, accelerating educational innovation, exploring public private partnerships – Summit Declaration, May 2001.

The role of the universities in the Europe of knowledge, COM (2003) 58 final.
Trends in Learning Structures in European Higher Education III, May 2003.

